

NORGES HØYESTERETT

Den 30. januar 2004 avsa Høyesterett dom i

HR-2004-00198-A, (sak nr. 2003/822), sivil sak, anke,

A (advokat Erling O. Lyngtveit)

mot

If Skadeforsikring NUF

(advokat Truls Nygård – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Flock:** En 22 år gammel mann ble funnet skyldig i overtredelse av straffeloven § 148 første ledd og grovt skadeverk, straffeloven § 291 jf. § 292. Han ble i straffedommen dømt til å betale knapt 1,5 millioner kroner til det forsikringsselskap som hadde erstattet brannskadene. Saken gjelder spørsmålet om lempning i erstatningsansvaret etter skadeserstatningsloven § 5-2.
- (2) A var tiltalt for natten til 5. april 2002 å ha tent på brennbart materiale i eller utenfor en bod på terrassen til en leilighet i Engveien Eldresenter i Stokke i Vestfold. Det oppsto betydelige brann- og røykskader på bygningen. Tønsberg tingrett fant tiltalte skyldig etter tiltalen. Tingretten avsa 7. november 2002 dom som for straffekravet og de fornærmedes erstatningskrav hadde slik domsslutning:
 - "1. A, født 00.00.81, dømmes for overtredelse av straffeloven § 148, 1. ledd, 1. straffealternativ, straffeloven § 291, jf § 292, straffeloven § 162, 1. ledd, og legemiddeloven § 31, 2. ledd, jf § 24, 1. ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 62, 1. ledd og § 63, 2. ledd., til fengsel i 3 – tre – år og 2 – to – måneder med fradrag av 219 – tohundreognitten – dager for utholdt varetektsarrest.
 2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til:
 - a) B med kr 64.400,- –kronersekstifiretusenfirhundre–
 - b) If Skadeforsikring NUF med kr 1.243.956,50 –kronerenmillion– tohundreogførtitretusenfirehundreogfemtiseks50/100–

c) **Borettslaget Engveien eldresenter v/BBL Boligsenter, Tønsberg med kr 6.000,- –kronersekstusen–"**

- (3) Kravet i punkt 2 a gjaldt skadet og tapt uforsikret innbo for en av beboerne, mens kravet i 2 c var borettslagets egenandel i forsikringsoppgjøret.
- (4) A anket dommen til Agder lagmannsrett som 10. mars 2003 avsa dom med slik domsslutning:
- "1. Tiltalte A, f. 00.00.1981, dømmes for en overtredelse av straffeloven § 148, første ledd, første straffalternativ og en overtredelse av straffeloven § 291, jf, § 292, samt for de forhold han ble funnet skyldig i ved Tønsberg tingretts dom av 7. november 2002, alt sammenholdt med straffeloven § 62 første og § 63 annet ledd, til en straff av fengsel i 2 –to– år og 10 –ti– måneder med fradrag for 345 –trehundreogførtifem– dagers frihetsberøvelse.
2. A dømmes til innen 2 –to– uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til følgende:
- a) B med 64.400.- –seksstifiretusenfirhundre – kroner.
- b) If Skadeforsikring NUF med 1.434.760,- . – enmillionfirehundreogtrettifiretusensyvhundreogseksti – kroner.
- c) Borettslaget Engveien Eldresenter v/BBL Boligsenter, Tønsberg, med 6.000.- –sekstusen – kroner.
3. Saksomkostninger idømmes ikke."
- (5) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjaldt de erstatningskrav som ble pådømt i punkt 2 i lagmannsrettens domsslutning. Høyesteretts kjæremålsutvalg har i kjennelse 7. juli 2003 henvist anken til behandling i Høyesterett for så vidt gjelder kravet fra If Skadeforsikring NUF. For øvrig ble anken nektet fremmet.
- (6) Den ankende part – A – har i hovedtrekk anført:
- (7) Når lagmannsretten ikke har funnet grunnlag for å lempe erstatningsansvaret etter skadeserstatningsloven § 5-2, beror dette på en uriktig rettsanvendelse. Ved bedømmelsen av hans subjektive forhold – graden av skyld – må det være riktig også å legge vekt på alder; han var på det aktuelle tidspunkt litt over 20 år. Ildspåsettelsen skjedde ut fra en spontan innskytelse i en situasjon hvor han var beruset, uten noe ønske om å volde materiell skade.
- (8) Det meget omfattende erstatningsansvar som lagmannsretten har pålagt ham, vil være urimelig tyngende, hensett til hans økonomiske situasjon. Han er helt uten yrkesutdannelse og har begrenset arbeidserfaring. Det er usikkert om han vil være i stand til å skaffe seg arbeid når han om kort tid blir løslatt på prøve. Under enhver omstendighet vil han ikke få inntekter som både kan forsørge ham og sette ham i stand til å betale renter av hovedstolen. En gjeld til If i denne størrelsesorden vil følgelig gjøre det ekstra vanskelig for ham å komme tilbake til samfunnet etter at fengselsstraffen er sonet. Dette vil også ramme de som ble direkte økonomisk skadelidende ved brannen, og som har fått sine erstatningskrav endelig fastsatt ved lagmannsrettens dom.
- (9) En lempning vil i dette tilfelle ikke gå ut over skadelidte, men et forsikringsselskap. Også dette taler for at regresskravet reduseres.

- (10) For at lempningen skal ha en rimelig virkning, bør kravet reduseres betydelig.
- (11) A har nedlagt slik påstand:
- "1. I lagmannsrettens dom gjøres den endring at erstatningsbeløpet tilkjent IF Skadeforsikring NUF reduseres.
 2. IF Skadeforsikring NUF tilpliktes å erstatte det offentlige As saksomkostninger for Høyesterett."
- (12) Ankemotparten – If Skadeforsikring NUF – har i hovedtrekk anført:
- (13) Lempningsregelen i skadeserstatningsloven § 5-2 er et snevert unntak fra hovedregelen om full erstatning. Og selv om vilkårene er oppfylt, har skadevolderen ikke krav på lempning, jf. bruken av ordet "kan" innledningsvis i paragrafen.
- (14) Selv om erstatningskravet kan være tyngende for A, vil det ikke være urimelig tyngende. Han har verken gjeld eller forsørgelsesbyrde. If vil legge forholdene til rette for en tilbakebetalingsordning som han må kunne innrette seg etter. Som en ytterligere mulighet vil han kunne kreve gjeldsordning, hvor også et krav av denne karakter kan omfattes, jf. gjeldsordningsloven § 4-8 bokstav h.
- (15) Forsikringsselskapets krav er et regresskrav etter skadeserstatningsloven § 4-3 jf. § 4-2, begrunnet blant annet i prevensjon. Dette hensynet står spesielt sterkt ved tingsskader. Kravet er ikke mer belastende for skadevolderen enn det erstatningskrav fra skadelidte som det kommer i stedet for, og spørsmålet om lempning må vurderes på samme måte som for et slikt erstatningskrav.
- (16) As eget forhold ved ildspåsettelsen må veie tungt ved vurderingen av lempning etter § 5-2. Det er tale om en forsettlig skadeforvoldelse av meget alvorlig karakter, og skadefølgen lå innenfor det han måtte regne med. Domstolene har i slike tilfeller vært svært tilbakeholdne med å lempe skadevolderens erstatningsansvar.
- (17) En samlet vurdering av de momenter som § 5-2 nevner, leder til at ansvaret i dette tilfelle ikke vil virke urimelig tyngende for A. Lagmannsretten har således korrekt kommet til at erstatningsansvaret ikke skal lempes.
- (18) If Skadeforsikring NUF har nedlagt slik påstand:
- "1. Erstatningsbeløpet tilkjent IF Skadeforsikring NUF i Agder lagmannsretts sak nr. 02-01871 M punkt 2 b stadfestes.
 2. IF Skadeforsikring NUF tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett, med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd fra 14 – fjorten – dager etter dommens forkynnelse til betaling skjer."
- (19) Jeg har funnet saken tvilsom, men er blitt stående ved at A bør gis medhold i sitt krav om lempning.
- (20) Hovedregelen i norsk erstatningsrett er at skadelidte har krav på full erstatning av skadevolderen. Ved tingsskade vil skadelidte ofte få erstatningsoppgjør fra et ansvarlig

forsikringsselskap. I den utstrekning dette selskapet kan kreve regress hos skadevolderen – noe som er tilfellet i vår sak, jf. skadeserstatningsloven § 4-3 jf. § 4-2 – vil et slikt regresskrav ha samme omfang. Lempningsregelen i § 5-2 er et unntak fra regelen om full erstatning. Som det er pekt på i dommen i Rt. 1997 side 883, har denne bestemmelsen "en snever rekkevidde".

- (21) Vilkåret for lempning er at "ansvaret virker urimelig tyngende for den ansvarlige". Ved vurderingen av om det i det enkelte tilfelle er tale om et slikt urimelig tyngende ansvar, nevner § 5-2 første punktum forskjellige forhold som det skal tas hensyn til. Bestemmelsen i annet punktum er ikke aktuell i vår sak.
- (22) I hvilken grad ansvaret vil virke tyngende for A, beror på en nærmere avveining av "skadens størrelse" mot "den ansvarliges økonomiske bæreevne". Hovedstolen i If's regresskrav er som nevnt nærmere 1,5 millioner kroner. I tillegg kommer renter. Etter den någjeldende rentefot etter forsinkelsesrenteloven vil månedlig rente av hovedstolen utgjøre et beløp på over kr 10.000.
- (23) A avsluttet ungdomsskolen i 1997. Han har senere flere ganger påbegynt videregående utdanning, men har hver gang – i alt ved tre anledninger – sluttet før det første året var ferdig. I sin forklaring for politiet opplyser han at han de siste par årene før brannstiftelsen hadde hatt noen jobber av ulik varighet. I to av jobbene sluttet han fordi han ikke likte arbeidet eller han gikk lei. A soner nå den fengselsstraffen han ble idømt ved lagmannsrettens dom. Det er opplyst at han vil bli løslatt på prøve om kort tid. Før soningen bodde han gratis hjemme hos sine foreldre.
- (24) Høyst sannsynlig vil As økonomiske ansvar overfor If i flere år øke som følge av renter som påløper. Det fremstår i dag som uvisst om han noen gang vil være i stand til fullt ut å gjøre opp for seg i samsvar med lagmannsrettens dom. Selv om han ved egen innsats og med hjelp og støtte bør kunne ha et langt yrkesaktivt liv foran seg, er det åpenbart at det økonomiske ansvaret overfor If vil være meget tyngende for ham. Om det også må sies å være **urimelig** tyngende, beror på en nærmere bedømmelse av de ytterligere forhold som må trekkes inn ved vurderingen etter § 5-2.
- (25) Ett av disse forhold er "foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter", som også omfatter forsikringer og forsikringsmuligheter på skadelidtes hånd. I forarbeidene til § 5-2 uttaler departementet således at en slik forsikring vil "være et moment ved vurderingen, hva enten erstatningskravet reises av skadelidte selv eller av forsikringsselskapet som et regresskrav", jf. Ot.prp. nr. 75 (1983-84) side 66. I saker om brannstiftelse vil skadelidte vanligvis få erstatning for skadene fra et forsikringsselskap, slik at kravet mot skadevolderen i alminnelighet vil være et regresskrav. At det dreier seg om et slikt krav, er et moment ved vurderingen også i denne saken.
- (26) Skyldforholdene vil, slik jeg ser det, ofte ha stor vekt ved vurderingen av spørsmålet om lempning. Disse forholdene kan trekke i ulik retning, se for eksempel dommen i Rt. 1997 side 883, hvor ansvaret ble lempet med omkring 50 %, og hvor det ble lagt betydelig vekt på at skadelidte hadde vært en aktiv part i det hendelseforløp som ledet frem til at han ble varig skadet ved skalling fra skadevolderen. I den foreliggende sak er det bare skadevolderens skyld som er av interesse.

- (27) Vi har i rettspraksis eksempler på at skadevolderens skyld er så graverende at dette i seg selv stenger for lempning, selv om det økonomiske ansvar er meget tyngende. Fra Høyesteretts praksis, riktignok på et område hvor det gjør seg gjeldende til dels andre hensyn, viser jeg til Høyesteretts dom 13. oktober 2003 i saker nr. HR-2002-00958 til 00960, der en psykolog som følge av grovt seksuelt misbruk ble dømt til å betale til sammen omkring 7,5 millioner kroner til tre tidligere pasienter. Førstvoterende uttalte at det var tale om forsettlige grove integritetskrenkelser over et langt tidsrom. Karakteren og omfanget av overgrepene og det skadelidte hadde gjennomgått, hindret her enhver lempning.
- (28) Erstatningskrav ved tingsskade forårsaket av brannstiftelse kan lett bli betydelige i omfang. Spørsmålet om lempning av erstatningsansvaret ved denne type skadeforvoldelse synes å forekomme relativt hyppig. Graden av skadevolderens skyld kan her variere sterkt. Er skaden dekket ved forsikring, kan verken skadelidte eller forsikringsselskapet kreve erstatning hos skadevolderen dersom det bare er utvist uaktsomhet, se bestemmelsene i skadeserstatningsloven §§ 4-2 og 4-3. I den motsatte ytterkant kan man finne tilfeller hvor brannstiftelsen er en planlagt handling, og der hensikten har vært å ødelegge. Jeg viser her til Borgarting lagmannsretts dom 14. desember 1998 i sak LB-1998-00883, hvor et erstatningskrav på over 13 millioner kroner etter en kirkebrann ble opprettholdt uten lempning. Jeg viser også til Borgarting lagmannsretts dom 19. april 1999 i sak LB-1997-03247 der skadevolderen etter flere forsøk i skadehensikt hadde lyktes i å antenne et bolighus. Erstatningsansvaret på over 3 ½ millioner kroner, som i det vesentlige var et regresskrav fra et forsikringsselskap, ble ikke lempet.
- (29) Brannen i vår sak ble anstiftet i eller ved en bod i et større boligkompleks, antakelig ved bruk av brennende væske. Under straffesaken festet ikke retten lit til As forklaring om at det begynte å brenne ved et uhell, og at han slukket brannen før han forlot stedet. Som nevnt ble A ved siden av skadeverket også straffedømt for overtredelse av den alvorligere straffebestemmelsen i straffeloven § 148. Han var kjent med at boden var en del av et eldresenter hvor det bodde mange eldre mennesker. Det var et hell at brannen ikke ledet til tap av menneskeliv, og dette ble sett i sammenheng med politiets snarrådige og resolute opptreden på brannstedet. Selv om man først og fremst har for øye de materielle verdiene som sto på spill og de tingsskadene som ble forvoldt, er det lite tvilsomt at As forhold var meget graverende.
- (30) Lagmannsretten uttaler at As handlemåte fremstår som "meningsløs og uten noe forståelig motiv" og tilføyer så:
- "Mest sannsynlig er handlingen en innskyttelse i forvirret tilstand som i hovedsak er å forklare i den misbrukssituasjon tiltalte over tid har vært i og særlig den betydelige ruspåvirkningen den aktuelle natten."**
- (31) Når det gjelder skyldforholdet, skiller den foreliggende sak seg derfor klart fra forholdet i de to lagmannsrettsdommene om brannstiftelse som jeg nettopp har nevnt.
- (32) Jeg nevner at partene for Høyesterett under drøftelsen av § 5-2 også har trukket frem et par andre forhold. A har fremhevet at hensynet til de skadelidte som i punkt 2 i lagmannsrettens domsslutning har fått pådømt sine erstatningskrav, taler for lempning. Forsikringsselskapet har på sin side pekt på de muligheter som A i fremtiden vil ha til å få gjennomført gjeldsordning, og hvor også regresskravet vil kunne inngå i ordningen etter bestemmelsene i gjeldsordningsloven § 4-8 bokstav h. Jeg kan ikke se at det her er tale

om forhold som med noen vekt kan tillegges betydning ved den vurdering som § 5-2 legger opp til.

- (33) Etter en samlet vurdering av de momenter som skal tas i betraktning etter § 5-2, er jeg under adskillig tvil kommet til at ansvaret for A blir urimelig belastende, og at det bør lempes. Jeg legger da særlig vekt på at brannstiftelsen, selv om den var forsettlig, skjedde som en innskyttelse i en noe forvirret tilstand. Jeg er blitt stående ved at ansvarsbeløpet bør reduseres til kr 750 000, og at renter av dette beløp først påløper fra den oppfyllelsesfrist som blir fastsatt i Høyesteretts dom.
- (34) Anken har ført frem. A er innvilget fri sakførsel for Høyesterett. På bakgrunn av den tvil som jeg har gitt uttrykk for, er jeg kommet til at saksomkostninger ikke bør tilkjennes for Høyesterett, jfr. tvistemålsloven § 180 annet ledd og § 172 annet ledd.
- (35) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. A betaler til If Skadeforsikring NUF kr 750 000 – syvhundreogfemtitten – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.

- (36) Dommer **Støle:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (37) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (38) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (39) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A betaler til If Skadeforsikring NUF kr 750 000 – syvhundreogfemtitten – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.